

Székelyudvarhely művészeti élete

Tárgyilagos ismertetést adunk közre egy kisváros — a ma 20 000 lélekszámú Székelyudvarhely municípium — élénk művészeti életének százados előzményeiről. Bár a szerző az önképzés és műkedvelés intézményes kereteit helyezi előtérbe helytörténeti visszatekintésében, az adatokon át kiütköznek azok a tartalmi ellentmondások is, melyek a főleg egyházi jellegű kulturális hagyományokkal a század eleje óta felerősödő polgári haladó, népi demokratikus és munkásmozgalmi törekvéseket állították szembe, majd a mi időszakunkban — a szocializmus gazdasági és művelődési berendezkedése során — a modern ember kulturális eszmélkedésének adnak helyet. Amennyire érdekesek és helytállóak tehát a keret- és formai folytonosságok (mert általános értelemben termékeny érdeklődést biztosítottak és továbbítottak a közéletben a művelődés iránt), olyannyira időszerű feladatként áll elénk a különböző kulturális szintek tartalmi szembesítése és szociológiai elemzése, annál is inkább, mert éppen a hagyományokban rejlik a ma kiküszöbölendő vagy felerősítendő elemek, vagyis a ma tisztázandó kérdések gyökérzete. Úgy gondoljuk, e kis-monográfia közlésével elősegítjük egy esedékes és korszerű művelődéstörténeti elemzés kibontakozását.

KORUNK

Gyökértelen fa nem hajt virágot. E város művelődési életének mai gazdag termésében föllelhetjük a távoli múltat is, amelyből kultúrája viharállóan kibontakozott.

Székelyudvarhelynek sohasem voltak színházai, operaházai, szimfonikus zenekarai, képtárai. Voltak azonban iskolái, amelyek már évszázadokkal ezelőtt világitottak. 1593: a városban letelepedett jezsuiták középiskolát alapítanak. 1670: a reformátusok lerakják egy új középfokú tanintézet alapjait. A néhány száz lelket számláló település sok jeles gondolkodóval büszkélkedhetett; többségük nyugati egyetemeken végzett, világjáró ember, akik megkísérelték kialakítani az iskolai színjátást, lerakni az irodalmi és zenei élet alapköveit.

Szabó Dezső a „Gorkij-hangulatok és Rembrandt-képek“ városának nevezte Székelyudvarhelyt. Ez a jellemzés igaz. De európai mérték szerint Kolozsvár is a feudális dermedtség városa volt akkor. Persze, Székelyudvarhely művelődési élete nem mérhető sem európai, sem kolozsvári mértékkel. Reális képet e félreeső, hegyek közé szorult település szellemi életéről csak úgy kapunk, ha minden összehasonlítás nélkül feltárjuk legjobbainak kitartó, fáradhatatlan küzdelmét a szellem világosságáért.

A művészet első csíráiról, az ének- és zeneoktatás bevezetéséről a XVIII. század második feléből vannak adataink. 1768-ban került a református kollégium élére Backamadarasi Kis Gergely, aki 19 éven át nagy hozzáértéssel vezette az iskolát. Minden osztályba énektanítót nevezett ki, és biztosította a hangszeres zeneyakorlást. Az ő nevéhez fűződik az első énekkar, a Hármonia létrehozása (Gönczi Lajos: *A székelyudvarhelyi Ev. Ref. Kollégium múltja és jelene*, 1893).

1797-ben jött a kollégiumhoz Szigheti Gyula Mihály, aki nagy barátja volt a színjátszásnak, s Marosvásárhelyen többször játszott iskoladrámákban. Az Udvarhelyen gondosan ápolt kézíratai között több drámafordítása és önálló drámai alkotása őrizi a színpad szenvedélyes szeretetének emlékét. 1801-ben megteremti az iskolai színjátszást. Ez már nem a hagyományos iskoladráma, hanem a világi színműirodalom termékeinek diák-színpadokon való előadása. 1805-ben kelt jelentésében írja Szigheti: „Meghatározatott, hogy minden esztendőben kétszer, a canicula végén s a diligencia kezdetén az eddig való mód szerint játékok tartassanak.“ Kis Ferenc, aki az 1845—1881 közötti időszakban vezette a kollégiumot, ezt írja: „a köteles tantárgyak mellett régóta virágzott mindig tanodánk körében a hangászat (harmonia), a zenészet (muzsika). A zenekar 1838-ban alakult“ (Kis Ferenc: *A Székely-Udvarhelyi Ev. Ref. Collégium története*, 1873).

A katolikus gimnázium énekkara legelőször 1856-ban szerepelt az évszázó ünnepélyen „a legszebb és legkiválóbb négyes dalaival“ (*A Székely-Udvarhelyi Római-Katolikus Fő-gymnásiumnak Első tudósítványa*, 1857/58. tanév). Száz évvel ezelőtt, 1869-ben létrejött a gimnázium zenegyulete is.

A XIX. század utolsó negyedére esik a város kulturális életére erős befolyást gyakorló iskolai műkedvelő művészi mozgalom fellendülése. 1875-től bekapcsolódik a város művészeti életének vérkeringésébe a hetvenes évek elején alapított főreáliskola zenekara, majd 1882-től a dalköre. Ebben az időszakban a három nagy iskola mindegyikében az énekkarok taglétszáma 50—90, a zenekaroké pedig 13—16. Évenként többször is hangversenyeztek, évszázókon, jótékonyági estélyeken muzsikáltak. Említésre méltó, hogy például az 1893/94-es tanévben a kollégium énekkara három nyilvános hangversenyt tartott (kettőt Székelyudvarhelyen, egyet Segesváron), ezenkívül kilenc alkalommal lépett közönség elé, a zenekar pedig hétszer.

A múlt század második felétől egyre-másra alakította meg a többségében kisiparos, kiskereskedő, tisztviselő értelmiségi családokból álló városi lakosság a maga egyleteit, művészeti intézményeit.

1868. április 26-án megalakult a Dalár Egylet (később Székely Dalegylet) férfikórus, amely sikerekben gazdag 100 éves fennállása alatt központja volt a város kulturális életének. Megalakulása után néhány évre már jelen van a kolozsvári dalosünnepélyen, 1892-ben Budapesten elnyeri a Nemzeti Zenede nagydíját. 1894-ben sikert arat Fiumében. Serleget nyer 1912-ben a budapesti, 1928-ban a segesvári, 1935-ben a marosvásárhelyi országos dalosversenyen. Több nagyszerű hangversenyt tartott Erdély különböző városaiban és fürdőhelyein. Itthon minden évben megrendezte hangversenyeit. Csupán 1887—1897 között 140-szer lépett dobogóra.

1875-ben megalakult a Nőegylet, nemsokára az Iparos Önképző Egylet, amelyek fillérestélyeiről évtizedeken át megemlékezik a helyi sajtó. Megrendezésükben segítettek a tanárok, orvosok, jogászok, tisztviselők, akik előadást, felolvasást tartottak. A művészi műsorban szavaltatok, monológok, egyfelvonásos színművek, énekszólók, duettek szerepeltek. Gyakran fellépett a városi énekkar, közreműködtek az iskolai énekkarok és zenekarok.

A különböző jótékonyági egyleteknek, a nőegyleteknek, a polgári önképzőkörnek nagy szerepük volt a városi műkedvelő színjátszás alapjainak lerakásában. A múlt század második felének kezdetétől gyakoriak a jótékonyági műkedvelő színházi előadások. Az *Udvarhely* című lap 1872. január havi 1. száma két műkedvelő színelőadásról számol be, amelyet a katolikus gimnázium zenekarának segítségével rendeztek. Bemutatták Kisfaludy Károly két vígjátékát. A *Baloldal* című lap 1876. 15. száma arról a sikerről tájékoztat, amelyet a kollégium tanárai rendezésében a műkedvelő színelőadás aratott. Az *Udvarhelyi Híradó* 1877. március 3-i

száma négy bérletes műkedvelő színházi előadást hirdet. Ugyanennek az évnek a végén arról ad hírt, hogy a műkedvelők Kisfaludy Károly *Csalódások* című vígjátékát adták elő.

Gyakran különböző egyletek közös színelőadására is sor kerül. Egy ilyen híradást olvashatunk a *Székelyudvarhely* című lap 1895. március 10-i számában, amely Szígligeti Ede *A szökött katona* című népszínművének bemutatását hirdeti „az iparos önképző és a dalegylet kebeléből alakult színházi műkedvelő társaság” előadásában.

Századunk első felében az első világháború kitöréséig egyre gyakoribbak a műkedvelő színházi előadások, hangversenyek, irodalmi matinék. A Székely Dalegylet és az iskolák rendszeres hangversenyein kívül gyakran fellép a tízévi stagnálás után 1898-ban újjászervezett Polgári Zenekar, majd a dalegylet 1912-ben létesült zenekara, az 1900-ban megszervezett vegyeskar, az 1902-ben alakult Katolikus Dalkör és más alakulatok.

A műkedvelő művészet kibontakozása és fejlődése korántsem egyenes vonalú. Gyakran áll be hosszabb-rövidebb ideig tartó pangás. 1907-ben például szinte kétségesnek tűnik a dalegylet fennmaradása. A válság a következő évben is tart, ami arra készteti a művelődési élet intézőit, hogy Városi Ének- és Zeneegylet s Műkedvelői Társulat címen egyesítsék a műkedvelőket. A következő években beállott fellendülésnek az első világháború vetett véget. A húszas évek elején beköszönt az új virágzás korszaka. Hangversenyek, színházi előadások sorozata kezdődött. 1921-ben már három műkedvelő színházi előadáson és négy műkedvelő hangversenyen tapsol a nagyszámú közönség. Ugyanebben az évben kezdődik az irodalmi matiné-sorozat. 1925-ben egy színdarabot és három operettet, 1926-ban egy operettet és négy színdarabot, 1927-ben két operettet mutatnak be a műkedvelők. Kialakul bizonyos munkamegosztás, illetve szakosítás az egyletek és egyesületek között. A Polgári Önképző Egylet, a Nőegylet és más jótékonyági egyesületek főleg prózai művek, a Székely Dalegylet és az 1921-ben alakult Filharmonikus Társaság műkedvelői pedig kizárólag zenés darabok bemutatására vállalkoznak. Közös operett-előadás rendezésére is van példa, 1922-ben a Filharmonikus Társaság és a Székely Dalegylet együtt adja elő az *Iglói diákok* című operettet.

Az igényesebb zeneértőknek sem volt okuk panasza. A Székely Dalegylet művészi színvonalon folytatja hangversenyeit, dalos estélyeit. A Filharmonikus Társaság évenként legalább egyszer új műsorral lép a közönség elé. A két világháború közötti időszakban új jelenség, hogy hivatásos muzsikuskok elég gyakran hangversenyeznek városunkban, köztük nem egy Európa-szerte ismert művész is. Joggal következtethetünk ebből arra, hogy a zenei ízlés formálásáért végzett műkedvelő munka nem volt hiábavaló.

A Székelyudvarhely művelődési életét bemutató képvázlat nem volna teljes, ha nem szólnék azokról a nemes törekvésekről, amelyeknek az volt a céljuk, hogy a székelylakta város lakossága megismerje a román nép kulturális értékeit, hogy baráti kapcsolat létesüljön a magyar és román lakosok között. A hagyományos szabadlíceumi előadásokon román előadók is közreműködtek. Ugyanitt előadás hangzik el Eminescu költészetéről. 1921-ben a Nőegylet előadásorozatában Eminescu- és Alecsandri-ismertető szerepel. Az Állami Líceum „St. O. Iosif” önképzőköre 1925-ben farsangi estélyen előadta román nyelven Caragiale *O noapte furtunoasă* című vígjátékát, magyar nyelven pedig Kisfaludy *Három egyszerre* című egyfelvonásos darabját.

„A klasszikus zene intenzív művelése és a különböző nemzetiségek és társadalmi rétegek közötti közeledés és harmónia elősegítéséért — olvassuk a *Székely Köz-*

élet egyik 1924. évi számában — új zenetársaság alakult.“ A következő évben be is mutatkozik Városi Szimfonikus Zenekar néven Beethoven-, Haydn-művekkel. A zenekar tagjai és a szólisták között egyaránt vannak románok és magyarok. A kulturális közeledés, együttes szereplés számos hasonló megnyilvánulásával találkozunk a jelzett időszakban.

*

A művészetek iránti érdeklődés és fogékonyság kialakulásában rendkívüli jelentősége volt annak, hogy a múlt század elején megalapozott iskolai műkedvelés nem rekedt meg a kapukon belül, hanem kilépett az iskolákból, és egyre nagyobb városi tömeghez szólt. Nem lebecsülendő tényező a kedvező feltételek létrejöttében, hogy a város megyeszékhely volt, és így a tanárok mellett jelentős számú más entellektüel is szerepet vállalt a kulturális életben mint aktív műkedvelő, irányító vagy mint egyleti vezetőségi tag. Említésre méltó jelenség, hogy a város értelmiségije felekezeti különbség nélkül bekapcsolódtak a különböző egyletekben kibontakozó művelődési tevékenységbe. A református kollégium és a katolikus gimnázium tanárai összhangban dolgoztak a jótékonyági egyletekben, a szabadlíceumban, a dalegyletekben és zenekarokban.

A város szellemi életének állandó izmosodása nagymértékben a hagyománytisztletnek köszönhető. Meglepő az a következetesség és állhatatosság, amellyel fenntartották és fejlesztették a bevált meghonosodott műkedvelő és ismeretterjesztő formákat. Az Ipari Munkások Szabadlíceuma, például 1898 telétől — két évi megszakítással — a harmincas évek végéig rendszeresen megszervezte az előadás-ciklusokat. A gondos és hozzáértő vezetés, a rendszeres munka, a céltudatosság a művelődési tevékenység állandósulásának legfőbb biztosítékai. Kipuhatólták a közönség igényét, kívánságát, és ezt egybehangozták a szükséglettel, a haladás és a korszerűség követelményeivel. Hónapokkal előre összeállították a repertoárt, és kijelölték a hangversenyek időpontját. A ciklus megkezdése előtt kidolgozták a szabadlíceumi előadássorozat tematikáját, és azt a hallgatóság tudomására hozták. Azonnal átvettek minden olyan új formát, módszert, amelyet a sajátos udvarhelyi keretek között és feltételek mellett alkalmazni lehetett. Néhány nagyváros után az elsők között honosították meg a szabadlíceumi előadássorozatot Solymossy Endre kollégiumi tanár kezdeményezésére. Nem sokkal első feltűnése után, 1911-ben városunk tanítói megkezdik az „Uránia-típusú“ vetítőképes előadásokat falvakon.

A város szellemi életének irányításában nagy szerepe volt a nyolc évtizeden át, 1872-től 1950-ig megjelenő helyi hetilapoknak, folyóiratoknak. Hirdettek, mozgósítottak, lelkesítettek, bíráltak, egyszóval: szerveztek és ízlést formáltak.

A művészi tevékenység folyamatosságának biztosításáért kiépítették a műkedvelők nevelésének egész rendszerét. Legfőbb utánpótlás-forrás az iskola volt. A múlt század közepétől számos alapítvány nyújtott anyagi alapot a zeneoktatás fejlesztéséhez. Nyilvános vetélkedőkön kellett a pályadíjért megküzdzeniök a diákversenyzőknek. Az iskolai zenekarba való bejutás dicsőségnek számított. A magánóra-adó zene tanárok sokszor rendeztek tanítványaikkal igényes művekből összeállított hangversenyt. A szabadlíceumi előadásokat, felolvasásokat követő kis műsor a szereplni vágyó munkásifjak valóságos iskolája volt.

A sokoldalú, tömegeket mozgató művelődési élet minőségileg is elérte azt a szintet, amely — betöltve ízlésalakító szerepét — hidat vert a jelen felé, a ma művészetének megértéséhez.

A minőséget biztosító tényezők közül elsődleges, hogy a művészi tevékenység irányítói kezdettől fogva a tanárok voltak. 15 évig vezette például Vajda Emil

a város zenei életét, aki amellet, hogy kiváló karmester volt, gazdag irodalomtörténeti és publicisztikai munkásságával is kitűnt. A polgári egyletekben, művészi alakulatokban vezető tisztséget töltött be sok-sok tanár és más értelmiségi, mint például Solymossy Endre, Félegyházy Antal, Embery Árpád, Pogány Kornél, Tompa Árpád, Voszka István, Dobos Ferenc, Lévai Lajos, akik mint lapszerkesztők, írók és közírók is ismertté tették nevüket. Székelyudvarhelyi tartózkodása idején aratta legnagyobb sikereit Balázs Sándor, aki drámáival több ízben nyert pályadíjat a Magyar Tudományos Akadémián, színműveit budapesti, sőt németországi színpadokon is sikerrel játszották. Finta Gerő, Fülöp Áron, id. Szemlér Ferenc versei megjelentek lapokban és önálló kötetekben. 1909-ben helyezték városunkba Szabó Dezsőt. Alig négy évi ittléte alatt széles körű ismeretterjesztő és irodalomnépszerűsítő tevékenységet fejtett ki. *Ő rendezte itt 1911-ben az első Ady-estet.* Irodalomtörténeti, irodalomterjesztői munkát végzett Bakóczy Károly, Jaklovszky Dénes, Szabó András. A városi műkedvelő mozgalomnak is lelkes támogatója volt Haáz F. Rezső múzeumszervező, képzőművész és etnográfus. Külön tanulmányban kellene foglalkozni Tompa Lászlónak a város művelődési életében betöltött szerepével. Tompa — bár időnként fojtogatta a kisvárosi sivár élet, és gyötri a társtalanság („itt úgy lefog és fojt ma minden!”) — cselekvő részese volt a szellemi élet mélyítésének, gazdagításának, művészibbé és tartalmasabbá tételének. Több mint húsz évig szerkesztette a *Székely Közélet* című hetilapot, amely tevékenyen szervezett, irányított, ízlést formált és igényt követelt. Itt élte le az életét Tomcsa Sándor is. Megficskázta a kisváros jellegzetes kispolgár-figuráit, de eltávozni innen sohasem tudott. Az évtizedekig minden évben megismétlődő Tomcsa-est Székelyudvarhely művészi és irodalmi életének sajátos színfoltja volt. Gyakran konferált olyan alkalmakkor is, amikor Tompa László legújabb verseiből, Nyíró József novelláiból olvasott fel. Mert Nyíró is gyakran tért vissza iskolavárosába, akárcsak korábban Benedek Elek és Orbán Balázs.

A műkedvelő énekkarok és zenekarok műsorán kezdettől fogva szerepel Mozart, Beethoven, Haydn, Schubert, Mascagni, Verdi, Wagner, Grieg, Corelli, Bellini, Mendelssohn, Donizetti, Erkel. A műsorpolitikát illetően bármilyen összehasonlítás a műkedvelők és a rendszeresen Udvarhelyre látogató szintársulatok között, városunk művészalakulatainak kedvez. A helyi lapok hosszú évtizedekig bírálják a vendég szintársulatok műsorát. A műkedvelők repertoárja igényesebb volt. Vigjátékok sőt bohózatok kerültek ugyan túlsúlyba, de ennek a műfajnak irodalmibb — sőt világirodalmi mércével is mérhető — alkotásai. A múlt században Kisfaludy Károly vigjátékai uralták a műkedvelő színpadot. A század elején fel-feltűnt Gábor Andor, Anatole France, Oscar Wilde neve is, akiknek számos humoros, satirikus darabját, kabaré-jelenetét játszották. Udvarhelyi műkedvelők előadásában ismert meg a város közönsége néhány jelentős drámai alkotást, köztük 1910-ben Thury Zoltán *Katonák*, 1930-ban Möricz Zsigmond *Nem élhetek muzsikaszó nélkül* című színműveit.

A *Székely Közélet* 1929-ben szellemes gúnnyal bírálja egyes vendégtársulatok semmitmondó darabjait és az ízléstelen rendezést. „Meséje kevés, de a mai operetknél ez nem is fontos, fő a zene, a tánc, a kiállítás, a rendezés, amiben nem is volt hiány. Elkezdve az imitált hullámfürdőtől az óriási kifli vásárfiáig és a különböző kosztümökben megjelenő görlok táncáig, minden volt.” Kétségtelen tény viszont, hogy ezzel szemben a helyi műkedvelő gárdák játéka mértéktartó, szemérmesebb és ezért ízlésesebb volt. Egyébként a két világháború közötti időszakban olyan műkedvelő színészgyűjtemények tűnnek fel, akik nagy tapasztalatra tettek szert. Ez a lelkes színész-, rendező-, zenész-, műszaki műkedvelő gárda jelentős szerepet vállalt a felszabadulás után is a műkedvelő mozgalom újjászervezésében.

A felszabadulás, a kialakuló és egyre erősödő új rend új utakat nyit a város művelődési életében is. Új tartalmat, új szint, új lendületet hoz, új tehetségeket dob felszínre. Mindenekelőtt tömegméreteiben jelentős a kibontakozó kulturális élet. A negyvenes évek végén, a szocialista építés kezdeti szakaszában egyre-másra alakulnak az énekkarok, tánc- és színjátszó csoportok. A bemutatott kórusművek, színdarabok tartalmukban merőben újak. Lényegében ekkor ismerkedik a város lakossága a népi táncsal, a tiszta népi muzsikával. Gyakoriak és nagyméretűek a műkedvelők versenyei. Sok száz dalos, táncos, zenész, színjátszó vonul fel színpompás székely népviseletében. A fiatal népi demokratikus rendszer nem sajnálja az anyagi áldozatot: ajándékokkal megrakodva térnek haza a vetélkedő csoportok. Nem hallgathatjuk el azonban, hogy kezdetben ez a főleg tömegjellegre alapozott műkedvelés a művészi kivitelezés, a művészi színvonal tekintetében még eléggé alacsony fokon állt. A felfrissített régi gárda viszont — hol a Magyar Népi Szövetség, hol az Athenaeum vagy éppenséggel a KISZ égisze alatt — gyakran lepi meg a város közönségét kiemelkedő művészi teljesítménnyel. Színpadra kerül több operett, közöttük a *János vitéz*, a *Gül Baba*, a *Szabad szél*, sőt Kodály Zoltán dalműve, a *Háry János* is. Osztatlan sikert arat több klasszikus és szovjet drámai alkotás is az új tehetségekkel megerősített régi gárda előadásában. Több zenés és prózai darab rendezője Tomcsa Sándor volt.

1959-ben a város lakosságának évszázados álma teljesült: felépült a palotának is méltán nevezhető Művelődési Ház. Megnyitása jeladás volt egy tömegméretű, de már magas művészi szintet képviselő műkedvelő mozgalom megindulására, egyben kaput nyitott nagyhírnevű színházak előtt. Korszerű színpada ugyanis minden igényt kielégít.

És most lássuk a jelent.

A kulturális élet mai állapotának felmérését az 1968. év adataira alapozom. A lakosság egyre nagyobb tömegét érdekli a művészet. Abban az évben színházak, operák, dal- és táncgyűttesek, szimfonikus zenekarok 69 előadást tartottak, amelyen 34 000 néző vett részt. Vendég- és helyi műkedvelő színjátszó csoportok és esztrádegyüttesek 29-szer léptek színré színré 10 500 néző előtt. Állami ünnepek, dal- és zenefesztiválok, évfordulók, versenyek, emlékünnepek, ifjúsági matiné alkalmával városunk műkedvelői mintegy ötvenszer szerepeltek több mint 20 000 néző jelenlétében. (Nem soroltam ide az iskolákban, szabadtéri színpadokon alkalomszerűen bemutatott műsorokat). A mozilátogatók száma meghaladta a 554 000-et.

Javul a közönség összetétele, szerkezete társadalmi és életkori kategóriánként a különböző művészi megnyilvánulásokon. Kialakulóban van egy állandó színház- és hangverseny-látogató közönség, amelynek sorai állandóan gyarapodnak, főleg fiatal értelmiségiekkel, munkásokkal és műszaki középkaderekkel; a város gazdasági fejlődésével párhuzamosan megnövekedett az egyetemi és főiskolai végzettségűek száma.

Székelyudvarhely iskolaváros. Az elméleti líceum, a szaklíceumok, a szakiskolák végzettjeinek jó része ittmarad, vagy ide tér vissza. Mivel gyakoriak az ifjúsági színelőadások, az ifjak jelentős része már diákkorában megkedveli ezt a nemes szórakozást. 1953 óta működik esti tagozat a líceum mellett. Újabbban a közgazdasági szaklíceumnak és a szakiskolának is nyílt esti tagozata. Az igazgatóságok lehetővé teszik, sőt támogatják, hogy az estisek megnézzék a vendégszínházak szerepléseit és a színvonalasabb műkedvelő előadásokat. Egy részük az iskola elvégzése után sem lesz hűtlen a művészethez.

Dicséretes hagyománnyá vált, hogy az iskolák osztályonként, szaktanár vezeté-

sével megtekintik a rendszeresített képzőművészeti kiállításokat, amelyeken nagy vendégművészek, különböző művészeti irányt képviselő fiatalok, a helyi művészek és a képzőművész körök műkedvelői mutatják be alkotásaikat. Növelik a művészetpártolókat a Művelődési Ház és az üzemi klubok mellett működő művészi körök tagjai. A Művelődési Ház népi egyetemén évek óta zenetörténeti fakultás működik, amelynek hallgatói közül kerül ki a hangversenylátogatók egy része. Helyenként az iskolai zeneoktatás is betölti hivatását. Jó példaként idézhetem a Pedagógiai Líceumot; tanulói közül mintegy százan váltottak bérletet a marosvásárhelyi szimfonikus zenekar havonkénti koncertjeire. Az új közönség növekvő sorait kiegészítik a művészet régi tisztelői. A város lakosságának derékhada, a „tösgyökeres“ udvarhelyiek, a hajdani kisiparosok, az ebbe a rétegbe beépült tisztviselők jórészt „átnevelődtek“. A múltbeli eléggé színvonalas és gyakori műkedvelő előadások megvetették az alapot a nehezebb fajsúlyú művészet befogadására.

Utaltam már néhány „minőségi mutatóra“, olyan jelenségekre, amelyek művészi igényt jeleznek, a művészet és a művész őszinte és hozzáértő megbecsülésére utalnak. Ne hallgassunk azonban az aggasztó jelenségekről sem. Fontos minőségi értékmérő — ilyen értelemben —, hogy az összlakossághoz viszonyítva mennyien érdeklődnek a komolyabb, nehezebb fajsúlyú művészetek iránt. A tények azt bizonyítják, hogy ezen a téren nincs jogunk dicsekvésre. A „hetedik művészetben“ a vadnyugati és a bűnügyi filmek vonzanak nagyobb tömegeket. Viszonylag kevés a hangversenylátogató. Az irodalmi estek, a szavalóestek, általában a versek iránti érdeklődést főleg a tanulóifjúság egy részénél tapasztaljuk, a felnőtt lakosság igen kis hányada vesz részt ilyen rendezvényeken. A drámai műfajok közül a vígjátéknak van tömegsikere. Ezeket a megállapításokat alátámasztja az elmúlt évben kérdőív alapján végzett közvéleménykutatásunk anyaga is. Megnyugtató és távlati szempontból lényeges viszont az, hogy a lakosság *minden kategóriájából* észrevehetően *gyarapodik* a művészetek kedvelőinek száma.

Tanúságtételként elsőnek a komoly zene szerény, de biztató térhódítását idézem. 1965-ben kettő, 1966-ban egy, 1967-ben nyolc hangversenyt nyújtott a marosvásárhelyi filharmonikus zenekar. 1968-ban még tíz koncertre került sor átlag 395 hallgató előtt. Az előző években még szükségesnek mutatkozott „közérthetőbb“ operett-zenét is műsorra tűzni. 1969-ben már nem volt erre szükség a filharmónia — immár bérletes — hangversenyein. Másik bizonyító adatot a képzőművészet köréből idézek. Szervátiusz Jenő kiállítását 10 600-an, Gy. Szabó Béláét 9500-an tekintették meg. (Emlékeztetőül: a város összlakossága alig 20 000!) Bizonyít a színház is. Évről évre többször keresik fel városunkat hazánk hat magyar színházának művészei. A múlt évben mintegy negyvenszer léptek színpadra állami színi együttesek. Átlag 515 néző előtt játszottak.

Műkedvelő mozgalmunk nagy érdeme, hogy lépést tudott tartani a fokozódó művészi követelményekkel és igényekkel. A műkedvelő csoportoknak — ezeknek a helyi érdekű és jellegű ünnepek, évfordulók, emlékestek megrendezésében nélkülözhetetlen alakulatoknak — sikerült erőfeszítéseket követelő, de sikerrel kecsegtető közeli és távoli távlatokat nyitni. Példa erre az elmúlt évben a Székely Dal-egylet 100. évfordulóján rendezett ünnepség, a dal-, zene- és táncfesztivál, az udvarhelyi dalárdák hangversenye, a *Szülőföldünk* című irodalmi összeállítás (a Caragiale fesztiválon országos II. díjat nyert), a színjátszók és az esztrádegüttes néhány előadása, 1969-ben a székely népballada-est, a Tompa László irodalmi est, a Tomcsa-emlékest, a Petőfi-est.

Minden műkedvelő alakulat megtalálta helyét a város kulturális életében. Egyik sem kíván versenyre kelni az egyre sűrűbben idelátogató hivatásos művész-

együttesekkel. Vállalják az úrpótló — sokszor nem hálás, de szükséges — szerepét. A Művelődési Ház férfikórusának, vegyeskarának, fúvós-, népi és kamarazenekarának, színjátszóinak és bábosainak, a szakszervezetek folklóregyütteseinek, a KISZ „Siculus“ néven ismert esztrádegyüttesének munkájában nincs szünet. Városi bemutkozásuk után közeli és távoli falvakban lépnek fel.

Tömören így jellemezhetném művelődési életünk állapotát: sokasodik az egyre sokoldalúbb érdeklődésű, művészetpártoló közönség, finomodik a művészi ízlés, nő az igény, a műkedvelés színvonalban igyekszik felzárkózni a hivatásos művészalkulatok mögé.

Lokálpatriotizmustól mentesen vallom: Székelyudvarhely művészeti életének múltja példamutató. Jelene biztató és előremutató. Jövője? Bizalommal nézünk elébe!

Hermann Gusztáv

Maszelka János: Udvarhelyi táj